

Az Út

folyóirat a lelkipásztori
és nevelői munka számára

BCU Cluj / Central University Library Cluj

T A R T A L O M

- Az Ige tükrében. A gyógyító liszt.** (Márkó József.)
Prédikációvázlatok. (I. L.)
Károlyi Gáspár kérdései. (Dr. Kristóf György.)
Az erdélyi szellem és a protestantizmus. (N. G.)
A tanító az egyházban és az iskolában. (Técsi S.)
Gyakorlati tanítás. (Kovács Lajos.)
Vasárnapi iskola. (Mózes András.)
Gyakorlati tanácsok. (Kovács Lajos.)

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK: DR. IMRE LAJOS, DR. TAVASZY SÁNDOR.

ELŐFIZETÉSI ÁRA: EGY ÉVRE 4— PENGŐ. — EGYES SZÁM ÁRA 40 FILLÉR.

Még egyszer lapunk sorsáról.

Mióta lapunk sorsának kérdését a mult számban ezen a helyen felvetettük, néhány szíves választ kaptunk a kérdésre. Ez a néhány válasz mind szerető aggodás a lap sorsáért és testvéri segíteni akarás a további fenn-tartás érdekében. Hálás köszönet azoknak, akik küldték. de hálás köszönet azoknak is akik, ha nem fejezték is ki, együttéreznek ebben a dologban

Hogy a lapnak további fennmaradása lehetséges lesz-e, még nem lehet eldönteni. Bizonyos, hogy az ed-digi előfizető-létszámmal nem maradhat fenn, mert ha minden előfizetés bejön, akkor is súlyos ráfizetés lenne szükséges. Azért a kiadóhivatal egyelőre a jövő évre nem is fogad el előfizetési díjat, nehogy ebből nehézségek származzanak. Azokat a hátralékokat azonban, amelyek ez év végéig esedékesek, elfogadjuk és kérjük olvasóin-
kat, hogy szíveskedjenek azokat rendezni. Bizonyos, hogy ezek beérkezése nélkül még lapunk ez évfolyamát is ne-héz lesz lezárni, az esetleg következőt megnyitni lehe-tetlenség.

Lapunk decemberi számában tudunk majd részletes és végleges értesítést nyújtani olvasóinknak arról, hogy milyen kilátások vannak a további munkára.

Kolozsvár, 1941 november hó.

Testvéri üdvözlettel:

a Szerkesztők.

A gyógyító liszt.

II. Kir. 4 : 38—41.

A próféta gondotvisel övéinek testi-lelki szükségeire egyformán. Éhség idején szolgájával főzeléket főzet a próféták fiainak. Amikor azonban a főzeléket feltálalják nekik és azok megízlelik, felkiáltanak: „Halál van a fazékban, Isten embere!” Elizeus próféta parancsol, lisztet hoznak elő, beleteszi az ételbe s megtörténik a csoda: az étel mérgező hatása megszűnik.

Ránk pásztorokra is lelkek és embersorsok vannak bízva. Ma az egész világ előtt és a mi juhaink előtt is egy szörnyű rém áll, amit így hívnak: *éhség*. Ma a reánk bízott lelkek gyakran éheznek testi kenyér után, éheznek az emberi élet fenntartását és kényelmét biztosító ipari termékek után és éheznek a szellemi alkotások után is. Mi ma a reánk bízott lelkeknek ezek mellett a szükségei mellett nem mehetünk el közömbösen, fel kell, hogy vegyük az *Ő* gondjukat. De akár a mi *Ő* közbenjárásunkra, akár fölünk függetlenül találunk olyan javakat, amikkel csillapítsák a kenyér utáni éhségüket vagy az ipari és szellemi javak iránti éhségüket, egyformán nem tudnak megelégedni és megnyugodni. Nem, mert minden emberi alkotásban, legyen az étel ipari termék vagy szellemi jó, egyformán *haldos* mérreg van. A kívánatos külső mögött mindenütt ott van a *leghaldosabb mérreg*: a *bűn*, hogy megmérgezzon halálosan mindenkit, aki él vele. Ott vannak az áldozatai millió és millió számra a mi híveink között is. A reánk bízottak azonban legtöbbször nem tudják szavakban olyan pompásan kifejezni testi és szellemi táplálékaiknak, e világ javainak halálos ízét, mint Elizeus tanítványai, csak szenvednek miatta, lerl arcukról, kisugárzik a szemükből és érzik annak elviselhetetlen, nyomasztó terhét s csak úgy öntik előnkbe életük keserű kérdéseit. Megérezzük e mi a feldult arcok és a nyomasztó panaszok mögött húzódó néma kiáltást: „Isten embere, halál van a fazékban!” Tudjuk-e, hogy mi a bajuk ezeknek a lelkeknek? Tudjuk-e, hogy mi az orvosság, mi a gyógyszer az *Ő* számukra?

A liszt, a kenyér, az *Ő* megtörtetett testének a jegye, igen, maga a Krisztus, a testté lett Ige, az *örök Ige* az egyedüli orvosság. Egyedül ez veszi el a kenyérünknek, öltözetünknek és könyveinknek a *haldos* ízét. Egyedül az Ige tesz minden emberi alko-

tást, anyagi vagy szellemi terméket élvezhetővé. Egyedül és kizárólag az Ige, amelyet a nagy Próféta, a mi Urunk, Királyunk mennyei trónusáról, a mi gyarló szavainkon át akar szelíden vetni a kétségbeesett és bűntől megiszonyodott lélek ételébe, akar rápermetezni ruhájára, beszórni könyvei lapjai közé, hogy az Ige hulljon lélekszárnyon s akinek az ételébe belehull ebből az Igéből, akinek a ruhájára egy csöpp rápermetezik, könyvei közé becsap éltető levegője, az boldogan élhessen azután kenyérrel, öltözködhessék, olvashasson könyvet és tanulhasson s ne legyen benne semmi rossz.

Óh, ha legalább mi, pásztorok, úgy megéreznők az Ige hiányát, mint a mindennapi kenyér hiányát! Úgy tudnánk zörgetni, kiáltani és zugolódni az Igéért, mint az ételért és öltözetért! Ha megéreznénk, hogy az Ige, egy parányi égi harmat mindennél fontosabb az életünkben, ma nagy csoda történnék velünk. A nagy Próféta fogná a lisztet, az Ige lisztjét s úgy szórná, hogy ránk is essék belőle. Óh, akkor keserű ételünk megédesednék, a ránkboruló homályban mennyei fénnel gyúlna ki a cél, s életünkbe, fáradt életünkbe új, friss isteni erők buzognának fel.

Előbb mi kell, hogy kilépünk közönyünk sírjából, előbb minket kell érintsen az Ige gyógyító lisztje, hogy mi is szórhasuk tovább boldogan a feldult és megmérgezett kérő lelkeknek. Ne félj, ez a liszt kifogyhatatlan. Ne félj, itt nem kapsz kevesebbet, mint más, annyit kapsz, amennyi kell, csak bírd elfogadni. Ne félj, itt nem kell várakozz, mert Ő minden kérőnek egyszerre tud adni. Csak kiálts, bizó kiáltással, az örök halál és megsemmisülés irtózatát: *Isten embere, Krisztusom, halál van az életemben, jer és gyógyítsd meg azt!*

Márkó József.

Prédikáció-vázlatok.

Tartsd meg.

Jel. 2: 24—25.

1. Egy gyülekezethez szóló szavát olvastuk itt Krisztusnak. Szól egy gyülekezethez, amely a küzdelmes és bűn alatt álló világban él, de amely abban a Krisztus nevét viseli. Ellenséges, háborgó világ veszi körül, a Sátán hadserege támad ellene, ostromolja és csábítja, fenyegeti és csalogatja. Mennyit kellett szenvedniök, mennyi küzdelmet kiállaniök, hogy megmaradhassanak a Krisztus evangéliuma mellett: egy hűséges kis sereg az ellenséges zivatarban.

A mi egyházunk is így áll a világban. A Sátán serege talpon áll és szembetörni kész, amint az ének mondja. Az erőtlén és tévelygő lelkeket támadja és ostromolja. De Isten Igéje szól, mint ígérlet: nem vetek rátok több terhet. Mit jelent ez? Azt jelenti-e, hogy nem lesz több szenvedés és nehézség? Nem, azt jelenti, hogy a teher, minél hűségesebb valaki, annál könnyebben elviselhető, minél inkább helyezi azt Istenre, annál alázatosabban és bátrabban hordja a keresztet. Azért olyan nehéz elviselni, amit Isten reánk rótt, mert nem vele viseljük, mert zúgolódunk ellene. Isten gyermekeinek háborúságot kell szenvedniök e világban.

De ebben az ígérletben más is van. Ebben az ígében halljuk ezt az ígérletet is: eljövök! A Krisztus eljövetele, az Ő diadala, dicsőséges országának beköszöntése az, amire nekünk várni s amely ígérethez ragaszkodnunk kell. Csak így lehet elviselni a jelen küzdelmeit.

2. De van az ígében egy másik szó is. Tartsd meg, ami nálad van. Ez a gyülekezet egy örökséggel rendelkezik, egy drága örökséggel, ami reá van bízva. Ez a világ nem ismeri és nem becsüli, de ők tudják, milyen nagy dolog ez. Minden elveszhet, de ennek, Krisztus rájuk bízott Igéjének, a nekik adott üdvösségnek nem szabad elvesznie. Tartsd meg!

Ez az örökség a mienk is. Nekünk is megvan ez, amit senki sem ismer, csak mi. Mi tudjuk, hogy a jelenvaló világ borzalmai között nekünk békességünk van Istennel s hogy ez több, mint bármi kincs a világon. Szól Isten nekünk is: tartsd meg ezt. Ne cseréld fel világi javakért, földi előnyökért. Ez a tied, ez igazán a tied, mert ezt én adtam neked az én Fiamban. Ezzel a békességgel

meg tudunk állani a háborúság között. Ha Krisztus a mienk, minden elveszhet. Milyen nagy dolog ez, mégis milyen sokszor lemondunk róla.

És az ígélet itt is van: eljövök. Felelősek vagyunk azért, hogy ezt a kegyelmet megtartsuk, hogy ezt ápoljuk, hogy ezt másoknak is megmutassuk, hogy ezzel az életünket igazi hívő életté tegyük.

Ime hamar eljövök.

Jel. 22 : 12—14.

Krisztusnak ez a szava úgy hangzik, mint egy kedves és drága ígélet, de úgy is, mint egy komoly figyelmeztetés. Annyival inkább, mert aki mondja, az nem ember, akármilyen hatalmas és dicsőséges is lenne, hanem maga az Úr, aki így nevezi meg magát: én vagyok az alfa és ómega, a kezdet és a vég, az első és az utolsó. Ez azt jelenti, hogy Krisztus mindenek ura és királya, akitől származik minden s akire néz minden. Ha ő azt mondja, hogy eljön, akkor mi nem tehetünk mást, mint alázatos és hűségesen várjuk, mint a szolga hazatérő Urát. Eljön — és akkor gondolunk a közeledő karácsony ünnepére, annak minden örömére és dicsőségére, amikor első eljövételére emlékezünk. De ugyanakkor kell gondolnunk másra is, az ő eljövételére a világ végén, akkor, amiről nem tudjuk mikor lesz, amire készen kell állanunk s amikor nem lehet kikerülni az előtte való megjelenést.

Hogyan fogadjuk Krisztust? Boldogok, akik megtartják az ő parancsolatait, mondja az, aki ezekről bizonyosságot tesz. Krisztus eljövételével nyílt meg számunkra az az áldott város, amelybe Isten minket befogad: az ő országa. Tudunk-e örvendeni annak? megtudjuk-e érteni, mit jelent, Isten gyermekeinek lenni, odatartozni őhozzá, neki engedelmeskedni? Milyen sok ember van, aki úgy éri le életét, hogy ezt az örömet nem tapasztalta soha. Milyen sokan nem értik, milyen boldogság vele együtt lenni, örökké őt imádni és neki szolgálói. Akik az övéi, azoknak joguk van az élet fájához, ahhoz, amelyből táplálkozhatunk az örök életre. Ezt az örömet nekünk érezni kell s várakozni kell az ő örökkévaló eljövételére.

De az Ige szomorú dolgot is mond: vannak, akik kinnmaradnak ebből a városból. Milyen szörnyű dolog, ha az otthonnak, a drága hazának kapui egyszerre bezáródnak valaki előtt: te nem vagy ide való, nem jöhetsz be! Hát akkor hová menjek? hol lesz az otthonom? Ki nem mehet be? kinn maradnak — mondja az Ige — az ebek, bűbájosok, paráznák, hazugok. Rettenetes ítélet. Melyik vagyok én ezek közül? Lesz-e nekem helyem a mennyei Jeruzsálemben, lesz-e nekem helyem igazán Krisztus mellett, nemcsak most karácsonykor, hanem majd az ítéletkor, hiszen én sem vagyok egyéb, mint ezek közül egy. Hová folytathatom felvételért, kegyelemért?

„Eljövök hamar” — ez a szó lehet boldogító örömhír, de lehet félelmes fenyegetés is. Nektünk melyik? Hogy minекünk a karácsony igazi öröm lehessen, hogy majd megnyilhasson előttünk is a kapu a bemenetelre, csak ahhoz fordulhatunk, aki annak az országnak ura: Krisztushoz. Hívjuk hát magunkhoz: Jövel Uram, tisztíts meg bűneimből, végy fel sebeimben, vigyél be a te kegyelmed országába.

Mária éneke.

Luk. 1 : 46—56.

Ezt az éneket Mária mondotta, mikor tudtára adta Isten, hogy reá fogja bízni a őz Fiát földi életének kezdetén. Milyen csodálatos Isten kegyelme, hogy egy egyszerű földi anyát választott ki, hogy általa Fiát a földre küldje hozzánk. Mária érezte ezt. Mikor meghallotta az ígéretet, meghajtotta fejét és szólt: Ime, az Úr szolgálóleánya, legyen a te beszéded szerint. Pedig abban az ígéretben nem csak öröm és dicsőség, hanem fájdalom és gyász is volt: a te szívedet is átjárja az éles tör — mondja később Simeon Máriának. De Mária nem erre gondol, hanem arra, milyen méltóságot adott neki Isten.

A Mária éneke három dolgot tartalmaz. Az egyik arról szól, hogy Isten e hatalmas tetteivel megalázta a felfuvalkodottakat. A Krisztus megjelenése vége minden emberi hatalmasságnak és uralkodásnak. E világon nem az ember és nem a Sátán uralkodik többé, hanem Krisztus, Isten Fia. Ez minden hívőnek örömhír és boldogság, mert csak a Krisztus uralma alatt lehet igazán élni, csak az ő uralma ad békességet és töri meg a gonosz hatalmát.

A második, amit a Mária éneke mond, hogy Isten azzal, hogy az ő Fiát a földre küldi, felmagasztalja az alázatosokat. Akik addig ennek a világnak megvetettjei voltak, akikkel senki sem törődött, azokat Krisztus maga veszi a gondjaiba, ő karolja fel, ő szabadítja meg, azok az övéi. Milyen jó kicsinynek és alázatosnak lenni a Krisztus megszabadító és felemelő karjai között.

A harmadikban arról beszél a Mária éneke, hogy Isten felvette az ő népének ügyét s megemlékezett arról az irgalmasságról, amit Ábrahámnak szóló ígérete foglal magában. Krisztus eljövetele azokhoz szól, akiket Isten öröktől fogva kiválasztott, azért és azokhoz küldötte el az ő Fiát. Azóta tudjuk, hogy ebbe a seregbe mi is beletartozunk. Krisztus tehát nemcsak hatalmas király, aki megalázza az emberi uralkodókat, nemcsak kegyelmes úr, aki fel-emeli az alázatosakat, hanem hozzánk jött, kegyelmet és üdvösséget hirdet és hoz nekünk.

Igy kell várunk tehát őt: levette minden emberi nagyságot, felöltözve az alázatosság lelkét és örömmel várva a kegyelmet, amit reánk kiáraszt.

Karácsonykor el szoktuk sorolni, hogy ki mindenkibe jött el Krisztus. A szent történetben is látjuk ezt. Ott vannak a keleti bölcsek, akik messziről érkezve hoznak ajándékokat neki, majd, mikor megkezdí a tanítást, találkozik katonákkal, főemberekkel, papokkal, felnőttekkel és gyermekekkel. De azok között, akikkel a gyermek Jézus találkozott, a pásztorok voltak azok, akikhez legközelebb jutott. A Gyermekek előtt leborulnak ők is.

Az első, amit a pásztorokban látunk, az, hogy nem sajnálják a fáradságot, elmennek Bethlehembe, hogy lássák az Urat. Lehet, hogy ez nem volt nagy út, mégis elhatározás és áldozat kellett hozzá. Krisztushoz nekünk is oda kell mennünk, ha látni akarjuk őt. Ő hív bennünket, keres és szól hozzánk, de ha meg nem indulunk feléje, nem találkozhatunk vele.

A pásztorok, miután meglátták Krisztust, elhirdették azt, amit nekik az angyal a gyermek felől mondott. Nagy dolog és szükséges elmenni, hogy Krisztust lássuk, de ez még nem elég, másoknak is el kell mondani az örömhírt és közölni kell másokkal is. Mi kinek mondjuk el és kivel közöljük azok közül, akik körülöttünk vannak. Nem védekezés az, hogy mindenki tudja, mert azt kell megmondani, hogy aki ma született, az a mi Megváltónk s mindenki Megváltója.

Mikor visszatérték a nyájaikhoz, dicsérték és dicsőítették Istent. Nekünk is vissza kell térni a mindennapi életbe, miután Krisztust láttuk, de nem szabad ennek a látásnak megszűnnie. A mi életünk Istent dicsőítő élet kell, hogy legyen.

A gyermek Jézus a templomban.

Luk. 2: 41—52.

Ez az egyetlen történet, amely a Jézus gyermekkoráról fennmaradt és ez is olyan, amelyben nemcsak azt látjuk meg, hogy Jézus milyen viszonyban volt a szüleivel, hanem reánk nézve is fontos dolgokat tartalmaz. Két dolgot mutat ez a történet: hogyan lehet Jézust elveszíteni és hol lehet őt megtalálni.

Hogyan lehet Jézust elveszíteni? Jézust a szülei a templomban veszítették el. Milyen sokszor történik ez velünk is. Éppen ott, ahol legközelebb gondoljuk magunkat hozzája, ott veszítjük el, ha igéjére nem figyelünk, ha másra és főleg saját magunkra gondolunk stb. Elveszíthetik azok, akikhez legközelebb áll. Itt a szülei veszítették el Jézust. Milyen szomorú dolog ez, hogy éppen azok ne tudják, hová lett, akik legközelebb állanak hozzá. De sokszor így vagyunk mi is. Senki sem lehet bizonyos afelől, hogy nem veszíti el, hiába jeles egyháztág, hiába bibliaolvasó vagy templomjáró. El lehet veszíteni úgy, hogy nem gondolunk rá egy percre. A szülei is így voltak, csak egyetlen percbe került és a gyermek

nem volt köztük. Ez a leggyakoribb eset, hogy az Urat elveszítjük. Másra gondolunk, elfoglaljuk magunkat a világ dolgaival s amikor azt hisszük, ott van mellettünk, már elvesztettük.

De ha keressük őt, megtalálhatjuk. Sokszor hosszú útat kell tenni, hogy újra találkozzunk vele, mint a szüleinek, akiknek vissza kellett menniök a városba, nekünk is visszafelé kell mennünk ahhoz a ponthoz, amikor még az Úr velünk volt, keresni kell, állandóan és aggódó szeretettel, érezni keli a hiányát, vágyakozni kell utána, csak úgy kaphatjuk meg. És Jézus ott volt, ahol őt lehetett keresni: a templomban, Isten dolgaival foglalkozva. Így találhatjuk meg mi is. Csak Istennél lehet őt megtalálni, mert ő és az Atya egy helyen vannak, ahol ő van, ott van az Atya. Csak akkor találhatjuk meg igazán, ha Isten dolgai között keressük.

Az életünkben gyakran elveszítjük az Urat, de keresnünk kell állandóan, érezni, hogy szükségünk van reá és csak reá van szükségünk, s akkor megmutatja magát nekünk is.

I. L.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Károlyi Gáspár kérdései.

II.

A probléma felvetésére és megfogalmazására legott következik a magyarázó föltétel, a világtörténet törvényszerűségének megállapítása s annak erőteljes hangsúlyozása, hogy honnan, micsoda vezérelv uralmából következik ez a törvényszerűség. *Mindezek — mondja — az nagy és hatalmas Istenről vagynak. Isten az, ki országot fundál és Isten az, ki elveszi az országot egy nemzetségtől és más nemzetségnek adja* Az országok, királyok, nemzetségek, tehát a világ története nem a természet játékától, nem a véletlentől függ, nem is a változás pusztja mechanizmusa szabályozza a nemzetek vesznék, nemzetek lesznek elv reménytelen lemondása és felelősséget nem ismerő, gondtalan közönye szerint, hanem az Isten, kiben élünk, magunk, vagyunk. *(Hogy Magyarország is a török birodalom alá adatott, az is Istenről van, az ő büntetése)*

Károlyi elismeri, hogy van igazság abban a vélekedésben, mely szerint az államok jólétének feltételei és biztosítékai: a bölcs uralkodó, a jó tanácsosok (hivatalnokok), vitézlő népek (hadsereg), a polgárok egyetértése, engedelmesség a törvényeknek és végül, mint ő mondja, hogy az királynak kincse legyen, vagyis az államtalvagyon. Mindezek igazak és szükségesek országnak és királyoknak megmaradásokra és szerencsétlenségeknek eltávoztatására. Mindazáltal más oka vagyon még mind az jó, mind az gonosz szerencsének. Mert bátor bölcs legyen az király, de az Isten megbolondíthatja őt. Bátor jó tanácsosai legyenek, de az Isten elfordíthatja az ő tanácsokat. Bátor erős és sok vitézi legyenek, de az Isten megerőtlenítheti őket.

Az ő szigorúan theologikus álláspontján és Isten akaratának abszolút uralmából következik, hogy mindezek csak *eszközök lehetnek*, de nem feltételek és biztosítékok. Csak az az ország szerencsés és annak a királynak van előmenetele — és ez az államok jólétének egyetlen feltétele —, aki az Istennek és az ő szent Fiának szolgál, benne bízik, őt féli és tiszteli és külső életét is az ő akaratja szerint rendeli. Viszont, ha valamelyik ország és király ezeket nem cselekszi, romlik, pusztul és elpusztul ugyancsak Istennek akaratából.

Hogy ez így volt, így van, azt a zsidó nép történetével bizonyítja és igazolja. Három korszakot különböztet meg. (I. Mózesből

Szulig. II. Sámueltól a babyloni fogságig. III. Izrael országának királyáig.) A főbb eseményeket érintve, mindhárom korszakba bele- nézve, kimutatja, hogy a zsidó nemzet jólétben volt mindenkor, amikor Isten parancsolatait megtartotta, nyomorúsága pedig rögtön beállt, valahányszor az Isten törvényeinek nem engedelmeskedett. „Az királyoknak, országoknak békessége és jó szerencséje, azmint az historiák jelentik, elől volt. Mert az királyok istenfélők volta- nak, mint az Dávid, Jozefát, Ezechiel és Jósziás. Az községet is- teni félelemre vezérelték.

A háborúságnak és szerencsétlenségnek kiváltképen való oka volt az *bálványimádds*. Mert mind az király, mind az község bálványt imádtanak.*

A döntő ok, a történelnek végső gyökérszála tehát pozitív irányban Isten törvényeinek tisztelete és követése, mely jólétet, negatív irányban pedig a bálványimádás, mely romlást, szenvedést von maga után. Miként váltakozik e két végletes döntő ok: engedelmesség, Isten törvényeinek tisztelete egyfelől, bálványimá- dás másfelől, s miként váltakozik a velük járó két végletes álla- pot, a jólét és a romlás: azt Károlyi a foedus divinum, illetőleg a foedus gratial (a kegyelmi szövetség) kifejezésével magyarázza. Isten nem úgy adta a zsidóknak Kanaánnak országát, hogy mind- örökké ugyanövék legyen, akármint és akárhogyan éljenek, hanem hogy azt az egy igaz Istent féljék, tiszteljék, az ki őket Egyiptom- ból kihozta. Hogyha az ő parancsolataiban járnak, attól el nem szakadnak, bálványt nem imádnak, hát övék legyen az ország és megtartja őket. Ha pedig ő ellene bálványt imádnak, hát elveszi tőlük az országot és ő magokat is mind elveszti. Elhagyák az Istent Baának szolgálván, azért adta őket a haragos Isten az el- lenség kezébe, azért adott enniök ürömöt, inniök mérget. De Isten- nek nagy kegyelmessége volt, hogy minden időben adott nekik prófétákat, kik által szüntelen hívta őket penitenciára és emlékez- tetfe őket a szövetségre, intette a megtérésre. Am a zsidók nem fogadták meg, nem követték a próféták intelmét, nem Zachariásét, nem Keresztelő Jánosét, nem magáét a Krisztusét, Istennek közöt- tük test szerint is megjelent Fiáét sem. Azidőtől fogva a zsidó nemzetség mind ez óraig — mondja — római fogságban vagyon, országukat pogány bírja, ők magok minden népek között utálato- sak. Mindezebből nyilvánvaló, hogy Kanaán országa a bálvány- imádás miatt omlott össze.

Károlyi értekezésének további részében eddig kifejtett dog- matikus és biblikus, tehát csupán a zsidó nép történetét néző tör- ténetpszichéti egyszerű analogiával egyetemesnek, a világtörté- netre is érvényesnek jelenti ki, mondván: „Ezér (t. i. a bálvány- imádásért) romlott felette igen még Görögország, ezért romlott az Olaszország és több országok. A kananeusok is felette bálvány- imádó népek voltak.“ És a dogmatikus deductió kétséget nem ismerő biztosságával nyomban igazolja történefilozófiájának kézzel-

fogható érvényét a magyarság, a magyar nemzet történetével és romlott állapotával is.

„Hogy azért immár az Magyarország is mind az királyokkal egyetemben ilyen nagy szerencsétlenség alatt volt és vagyon, hogy országunkat a törökök elvették, jó városinkat, várainkat elvették és lerontolták, hogy országunkat szabadon rabolják, hogy immár minden népek között nevezetesek és utálatosak vagyunk, ez bizony történetből és az szerencse forgásából nincsen. Hanem innet vagyon, mert mint az zsidók ellen, azonképpen mi ellentünk is az Isten fegyverkezett fel és vonta reánk az ő kézlívét, ő eresztette reánk az ő fegyverét, ő támasztotta reánk az constantinopolbeli török császárt. Mert miképen Hieremias mondja, hogy az Nabugodonozor Isten szolgája az zsidóknak büntetésekre, azonképen bizony az török császár Isten szolgája az magyar nemzetségnek büntetésére. Nem történetből vagyon e hatalmas és nemes országnak és nemes nemzetségnek romlása. Mert Istennek idlása nélkül még csak szívébe is nem jöne az török császárnak, hogy Magyarországot rontassa. Mivel pedig így van, mivel országunkat rontja és megrontotta a török Isten akaratából, nyilvánvaló ennek az oka is, ami nem egyéb, mint a bálványimádás.”

A *bálványimádás a főbűn Magyarországon is*. Károlyi szerint királyaink között eleitől fogva egyellenegy se volt istenfélő; az Isten akaratját hirdető bölcs és tudós doktoroknak, kik a népet intik és dorgálják, nincs becsülete. A mi számtalan bűneink szakították el Istent mitőlünk. Mert mint a zsidóknak Kanaán földjét, a magyaroknak is jezt a földet olyan okkal adta voltjoda, hogyha az ő parancsolataiban járnak, idegen Istent nem imádnak, hát jó szerencsések és békeségesek lesznek ez földön, ha pedig *bálványt imádnak*, elvesznek. Ekkor eszébe jut az új hit, a reformáció és önérzettel jegyzi meg, hogy vagyon Magyarországon Istennek serege és anyaszentegyháza, de a nagyobb rész bálványimádó, istentelen.

Majd rátér a más több nagy vétkekre s ő is, mint a XVI. század annyi írója, valóban megdöbbentő színekkel jellemzi korának magyar társadalmát. Ilyen bűn ez országban és nemzetségben a fejedelmek (főemberek) *kegyellensége és telhetetlensége*, mit a próféták, ha mostan élnének, bizony nagy könnyhullatás és fájdalom nélkül nem nézhetnének. „Az szegény községnek bőrét lenyúzzák, húsát lerontják, tetemét megrontják, mint az mészárszékre való oktalan baromnak, minden igazságot és szabadságot elfordítanak. Ha aranyat vagy ezüstöt kívánnak, az szegény községre tárják hurkukat, álnokságot és patvart fognak hozzájuk, hogy kivessék az szegény embertől, az mi nála vagyon. Ha mezőt vagy házat kívánnak, az szegény embert ottan kiviszik az ő örökségéből. Ha házat vagy várat rakatnak, szegény ember vérével rakják és készílik az ő várokat, fáradságoknak, munkájoknak jutalmát meg nem adják.”

További bűn s oka az ország romlásának, hogy *szegényeknek, árváknak, özvegyeknek nem szolgáltattak igazságot*. A sze-

génynek személye utálatos, a gazdag kedves, bátor hamis tanúsága legyen is. A fejedelem szolgáltatson igazságot mind szegénynek mind gazdagnak, bírákat is olyanokat rendeljen, kik személyválogatók ne legyenek, a hamis bírákat büntessék meg erős büntetéssel. Aztán a mi országunkban és nemzetségünk között felette igen nagy a *kevélység*. Azért Isten haragja nem lassodik, hanem napról-napra gerjed, mígnem a mi kevély szarvunkat letöri . . .

Nemcsak a főemberek, de az egész magyar társadalom bűne a *részegség és tobzódás*. „Mert földkerekségében nem lehet vitézbb nemzetség az boritalra, részegsége, tobzódásra az magyar nemzetnél. Nincsen vége az lantolásnak, hegedülésnek, sípolásnak, dobolásnak, lakodalomnak, kiváltképpen az fejedelmek között felettebb, de az község között is.“

Az *irigység* is mondhatatlan igen uralkodik ez világon minden rendben. A magyar urak közül, ha az Isten valamelyet méltóságra emelte, ha valamelyiknek szerencsáját előviszi, csuda, mely igen irigykedik a többi rája és kívánnák azt elveszni.

Vagynak még ezeknél több vétkek és bűnök, melyekért az Isten az pogányoknak fegyvere alá adott, mint az *uzsoraság és csalódság*. Ennek felette vagyon *óvság, tolvajság, paráznság, hamis eskövé, híjbavaló eskövé*, mely az magyarokban felette igen uralkodik. Mindezekért országunk szerencsétlen, ezért szerencsétlenek a fejedelmek, ezért rabolja az országot az pogány török, ezért vétetett el országunknak határa. Az mi bűneink bizony felül haladták Sodomának és Gomorának bűneit.

Ezek után nem csoda, hogy Károlyi a Két Könyvnek másik értekezésében az Isten ítéletének közel voltáról elmélkedik. Állítja, hogy kora az utolsó időket éli, hogy az Isten ítélete közel vagyon. Ennek kilenc bizonyos jelenségét sorolja fel. E jelenségek között új bűnöket is említ, mint a *külső* tudományokban való bölcseség (hetedik jelenség), gazdasági nyomor (nyolcadik jelenség); másokat jobban kifejt, mint a hittől és az igaz anyaszentegyháztól elszakadás, a pápa-antichristus és a pogány török uralma, a háborúskodás stb. (hatodik és kilencedik jelenség). De általában csak megismétli az első értekezésben ismertetett bűnöket (második, harmadik, ötödik és kilencedik jelenség). Ebben is arra a következményre jut, az okfejtésnek alapja, hogy: „Ha az mostani világot hasonlítod az Noe ideibeli világhoz, egy néhány gradussal meghaladta ez azt, mert ez világon soha ugyan nem uralkodott az telhetetlenség, kegyetlenség, fősვნység, kevélység, részegség, tobzódás és irigység s egyébféle istentelenség, mint mostan . . . A bűnösök dorgáltatnak és intetnek penitenciára, mint Noe ideibe, de az Istennek igéjének böcsületi nincsen.“

A Károlyi történet szemléletének, az első magyar nyelven írt történetbölcseleti világfelfogásnak a lényege tehát az, hogy Isten kormányozza a világot, a világtörténelem minden kis és nagy eseménye Isten akaratából van. Az országok romlása a büntetés is

az ő akarata. Ő büntet, de a büntetés okozója a bűn, a bálványimádás, maga az ember.

Ez a történet szemlélet alapján véve a világtörténelemnek természetfölötti magyarázatot ad és pedig a kijelentés, a szentírás alapján vallásos keresztyén magyarázatát: A világtörténelem színpadán nem az emberi akarat, holmi véletlen változások és erők vagy a vakszerencse, hanem az Isten akarata a rendező és mozgató törvény. Ennyiben ez a világmagyarázat nem egyéb, mint egyszerű, bár merev visszahatás a humanizmus reális világmagyarázatával szemben. De ugyanakkor és másfelől a bűnnek Isten haragját kihívó s így országokat és nemzeteket megrontó, sőt elpusztító hatásának megmutatásával és igazolásával félre nem érhetően állapítja meg azt a protestánsizmus lényegéből következő tételt, hogy bár Isten kormányozza a világot, az ember, az országok és nemzetek felelősök érte, övé és övék sorsukért a történelmi felelősség. Csak az ember, az országok és nemzetek vonhatók felelősségre jó és balsorsukért s nem az Isten. Bizonyos, hogy minden világnézet, minden történetmagyarázat hiányos és sánta, ha e két elvet, az Isten akaratának uralmát s az ember felelőségét figyelembe nem veszi.

A Károlyi történetmagyarázata mindenképpen új kultúra kezdés. Első megfogalmazása és kezdete annak a történet szemléletnek, amelynek alapján és ismeretével három évtized múlva Magyar István sóvári pap megírja az Országokban való sok romlások okairól c. híres művet (1602) s írja rá Pázmány a maga nem kevésbé emlegetett Feleletét (1603). Kezdete annak a történelmi felfogásnak, mely azóta irodalmunkban is nemzeti gyökeret verve nemcsak a Zrínyiásznak leit alapvető eleme, de ott rezeg és esdekel — bár módosultan — a Kölcsey Himnuszában is.

Ime a Károlyi Gáspár három történelmi értékű cselekedete, három új közművelődési kérdése. Mindhárom valóban közművelődésünknek új értékkel, új elemekkel gazdagodása.

Új kezdeményezés, új érték?!

Ha új kezdeményezés alatt olyan cselekvést, célkitűzést értünk, mit addig mások meg sem kíséreltek, annál kevésbé vittek véghez, és ha új érték alatt olyan eszmét, gondolatot értünk, melyet addig mások nem is láttak, nem ismertek — pedig az újság ezt és nem mást jelent —: akkor a Károlyi Gáspár kezdeményezései és értékei csak viszonylagosan és csak nemzeti mérték alatt újak. A bibliát előtte jóval és sokan fordították, próbálták fordítani. Ő csak az első teljes fordító. A gönci előit is már volt néhány zsinat, inkább zsinatkísérlet, és a gönci zsinat különben sem a legjelentősebb a magyar református zsinatok között. A magyar református egyház csak egy részének kialakulására nézve döntő. És végül az első magyar történetbölcselet eszméi is csak magyar nyelven újak. Latin és német nyelven már a XV. században felmerült s azóta jólismert eszmékből és okoskodásokból áll. A XVI. században ez volt az általános történetmagyarázat, mert

ez a magyarázat éppen a reformációnak, a protestantizmusnak a sajátos történetmagyarázata, abból következik, az terjesztette el. A Károlyié csak nyelve szerint s csak magyar viszonyokra alkalmazásában új. Idegen nyelven s idegen viszonyokra alkalmazva úgy az egész történetbölcselet, mint annak bizonyító részletgondolatai száz esztendő s multa tekinthetnek vissza. Csak ilyen viszonylagos értelemben új kezdő Károlyi s csak ilyen értelemben gazdagította nemzeti közművelődésünk kincsesházát. Abszolút értelemben tehát csakugyan nem alkotó géniusz, nem teremtő lángelme.

De hát alkotott, irt é valamit is — nem is újat mondok — minden időknek egyik legnagyobb filozófusa Szokratész és minden időknek egyik legtermékenyebb, legmegkapóbb szentje, Szent Ferenc? És vajjon az az alma volt-e a legelső lehulló gyümölcs, amelyiknek láttára Newton felfedezte a nehézségerőt? S végül micsoda új alkotás, micsoda új teremtés van abban a közismert téfelben, hogy a tisztaság — egészség, élet? Pedig a magyar Semmelweis Ignác mindennek a közkeletű igazságnak kellő időben és helyen alkalmazásával parancsolta el és zárta ki egyszersmindenkorra a gyermeket szülő édes anyák lázas ágya mellől az addig oly sokszor, szinte állandóan ott settenkedő kegyetlen halált?

Igy nézve a dolgot Károlyi is, ámbár abszolút értelemben nem teremtő lángelme, mégis a legszigorubb történelmi kritika eredményeként és tükrében is kultúr héros, református lelkeségünk és nemzeti művelődésünk történetének egyik legderekabb, legkiválóbb alakja éppen az által, hogy a kellő, a szükséges időpontban alkotott és cselekedett. Hogy megszólaltatta azt a szót, azokat az eszméket, melyek századának szemét felnyitották, tolmácsolta nemzeti nyelvünkön a teljes kijelentést, melyre százada szomjazott s amely nemcsak századának, de máig is egész nemzetünknek, a református magyarságnak mindenesetre, hirdeti az evangéliumot.

Károlyi azonban, ismétlem, nemcsak teremtő lángelme, még kultúr héros sem akart lenni. Csak azzá lett az utókor, a mi értékelésünk szerint. Ó, amennyiben tudatosan akart valami lenni, bizonyára nem kívánt magának más címet és jelzőt, más elnevezést, mint azt, aminek magát tartotta, amivé lenni egész hittel s teljes lélekkel törekedett is, t. i. szolga és edény. Szolgája Istennek, edénye a kegyelemnek. Kortársai is csak így jellemzik, így emlegetik őt: istenes vén ember. S helyesen nevezik így, taláiban nevezik annak. Vén, azaz bölcs ember volt Károlyi, aki látta, meg látta és cselekedte azt, amire korának szüksége volt. És istenes volt Károlyi. Azaz, maga szüntelen hallván és hallgatván Istennek hívó szavát, tolmácsolta azt az értepedőknek, tisztá zengéssel hallhatóra fordította a süket füleknek s így építette Isten országát összekapcsolván az éggel, a penitenciára, az életnek jobbítására hívó kegyelmes Uristennel a földet, a tőle elfordult bűnös embert.

Dr. Kristóf György.

Az erdélyi szellem és a protestántizmus.

Napjainkban sokat beszélnek, sokat írnak az erdélyi szellemről. Politikusok, írók, művészek, társadalomkutatók sietnek megállapítani azt, amit mi mindig tudunk, hogy *van* erdélyi szellem. Mikor azonban ennek lényegét és jellemvonásait kellene meghatározniok, nagyon felületesen járnak el. Odadobnak néhány közismert frázist az erdélyi vallási türelemről, az itteni népek közti megértésről, az igénytelenségről, vagy pedig éppen a székely furfangosságot, csavaros észjárását általánosítják el egész országrészünk lakosainak ismertető jelévé. Ez az eljárás sokszor csak díszítő elemnek használja fel az erdélyi szellemet egy-egy lendületes vezércikkben, vagy érdekes elmefuttatásban, de nem gondol arra, hogy utánajárjon e szellem eredetének és az ebből származó lényeges jellemvonásoknak. Így ez a drága érték, mint egy megfoghatatlan árnykép, kisklik kezükből és pusztá szólamává devalválódik. **S** nem lesz alkalmas arra, hogy belőle messzeható, elvi következtetéseket vonjanak le vagy éppen életprogramot építsenek fel reá.

Mi, akik most az erdélyi szellem és a protestántizmus egymáshoz való viszonyát akarjuk tárgyalni, ezt az eljárást nem követhetjük. Hiszen, ha egy szellemi jelenséget viszonyba akarunk állítani egy másikkal, tisztába kell jönnünk annak keletkezésével és mibenlétével.

Vessük fel tehát először a kérdést: *mikor született meg Erdély sajátos szelleme?*

Távol áll tőlem az az elfogultság, ami a történeti igazságnak is ellentmond, hogy ezt a szellemet kizárólag a protestántizmus gyermekének tartsam. Megvolt ez, amint egyik vezető politikusunk megállapította, már a magyar honfoglalás óta. Sőt származását visszavihetjük ez országrész földrajzi kialakulásának idejére is. Mikor a harmad korban, több millió évvel ezelőtti Közép-Európa nagyrészt tenger borította s csak a legmagasabb hegyek emelkednek ki mint szilárd keretek a víztömegből, az alföldi és erdélyi tengerek akkor is külön állanak és csak a Maros és Szamos völgyein közlekednek egymással.¹ A lecsapódás, illetve kiszikkadás után pedig kialakul itt a tekintélyes erdélyi medence és a kisebb

¹ Fodor Ferenc: Erdély földrajza. A történelmi Erdély, Budapest, 1936.

völgyek rendszere a Székelyföldön, Brassó, Fogaras, Szilágy és Bihar vidékén, az ezeket keresztül kasul szelő folyókkal. De megmarad erős várfalként az említett két kijáratnál a határhegyek zárt sora. Ez a földrajzi helyzet Erdélyt *autarchiára, önállósra* kényszeríti s csakugyan ennek a lehetőségei változatos termőföldjében adva is vannak.

A következő döntő mozzanat az itt kialakuló *néprajzi kép* változatossága. Már a magyar honfoglalás is vegyes lakosságot talál, főképpen hun, bolgár, szláv és avar töredékeket. Őseink pedig a gyérszámú ősfoglalók mellé még vallon-olaszokat, németeket, besenyőket, úzokat, borodnikokat és románokat telepítettek ide gazdasági és katonai érdekből. A déli török háborúk a menekülő balkán népek újabb meg újabb rajait szorítják észak felé s ezek mind Erdély bércei közt találnak menedéket. Itt tehát az egységes nemzeti élet helyett már a fejedelemség előtt a *külön nemzetek életrendszere* alakult ki ennek minden előnyével és hátrányával. A faji érzés az állandó versengésben és harcban még erősebb, mint a tömegnép lakóhelyén, viszont az egyedül nem képes magát fenntartani, csak más népek segítségével. A kápolnai uniót és az első erdélyi tartományi gyűléseket nem a protestánsizmus teremttette meg, hanem az itteni népek létfenntartási ösztöne. Ez kényszerült ősi jogainak, nemzeti életének védelmében azokra a *megegyezésekre*, amik nélkül a közös keretet, a szűkebb hazát nem tudták volna megtartani. Viszont ez más népek létjogának, személyiségének elismerésével, *megbecsülésével* járt.

E felsorolt két tényező mellé lép még egy harmadik, a *nyugati kereszténység*. Egyház- és művelődéstörténeti tény, hogy ez egészen más szellemű, hangulatú kegyességet képvisel, mint a görögkeleti. Nem mintha hiányoznának valamelyikből az ősi egyház hagyományai, az egyetemes hitigazságok. De ezek elrendezése, színezése más. A keleti egyház Zankow szerint a keresztény élet célját a tiszta tan megőrzésében s az Istennel való misztikus egyesülésben látja. A Szentlélek hatása szinte teljesen az egyházi cselekményekre korlátozódik. A személyes hit jelentéktelen.² A nyugati kereszténység ezzel szemben, Augustinus és Anselmus nyomán az Istennel való kibékülést, a személyiségnek Krisztus megújító és megszentelő erejével való meggazdagodását követeli. Ott természet-szerűleg lép fel az egyház és állam, a hit és jócselekedet, a dogma és tudomány összeegyeztetése, itt ezek állandó feszültségben és küzdelemben vannak egymással. A misztikus és személyes, hívő élet ősi ellentéte ez. A középkori Erdély a nyugati kereszténység döntő hatása alatt áll, tehát *személyiség értékének tudata* jellemzi. Kelet mozdulatlan társadalmával szemben itt minden forrongásban van. A jobbágyság felkelésében, az első százsz és székely lázongásokban, a huszita mozgalomban, a pezsgő városi kultúrában mind

² Das orthodoxe Christentum des Ostens. Berlin, 1928. 31, 40, 47, 102. 1.

az Isten előtt értékes személyiség küzködik az igazi emberi és keresztyénhez méltó élet feltételeinek elnyeréséért.

És ekkor jön segítségül Erdély kialakuló szellemének a *reformáció*. Ez az a nagy isteni csoda, ami az eddig egymás mellett haladó, de szervelesen össze nem függő törekvéseket, az *öneldátást, nemzeti békét és aktív, személyes keresztyéniséget elmélyíti s egy magasabb egységbe foglalja össze*. Jellemző, hogy az erdélyi szellem XVI. századbéli képviselői közt római katolikusokat is találunk: Martinuzzit és Báthori Istvánt. Ez csak úgy lehetséges, hogy mindketten elismerték részint kényszerűségből, részint meggyőződésből a személyes hit és az ezen felépülő protestánsizmus létjogát. Így lesz Martinuzzi az első vallásszabadsági törvény megteremtője. Báthori pedig a lutheránus és református egyház fel-emelője és gyámoltója. Kettőjük között János Zsigmond szintén csak ezek elgondolásait valósítja meg. Mindhárman egy célra törekcsenek: *A török és a Habsburgok versengéseit közt felörlődő, királyi Magyarország helyett a keresztyén nemzeti élet egy új várdát akarják kialakítani*. A fejedelmi Erdély tehát nem színtelen államszövetség a három nemzet és négy felekezet közt, hanem egy új, kis Magyarország, ahol a magyar elem az államélet természetes vezetője, anélkül, hogy a többi itt lakó nép kultúrája ellen törne. És nem liberális felekezetközi állam, hanem a négy bevett vallás aktív együttműködésén és a közös nagy hitigazságok hirdetésén alapuló, egyetemes keresztyén szövetekezés, ahol az egyesítő mozgalmak mindig hálás talajra találnak. Még a szélsőségre hajló unitarizmus is kénytelen az egyetemes keresztyén hittételek előtt legalább külsőleg meghajolni.

* * *

Nézzük most már az erdélyi szellemnek, amit a protestánsizmus segítségével egy állami élet biztosított, egy pár klasszikus meghatározását. Ravasz László az itteni irodalmat halálból született életnek nevezi, mely tulajdonképpen menekülés a fenyegető pusztulás elől. Szelleme kockázatos, kiszámíthatatlan, csodákkal teljes.³ Makkai így ír: Aki a világ erőinek útközpontjába került, mint egy atóm a mindenséggel szemben, annak egy atómban kell az egész világot magába fogadnia és önmagában kibékítenie. Az erdélyi sajátosság nem más, mint az ellentétek között kiegyensúlyozott magyar lélek manifesztációja.⁴ Végül Szekfű a három nagy erdélyi politikusban, Martinuzziban, Báthoriban és Bocskayban közös jellemvonásként a Machiavellire emlékeztető reálpolitikát, nemzetüknek tárgyilagos szeretetét állapítja meg. Nyugati mintájuk a kálvinista Coligny. A reneszánsz szellemmel ellentétben hiányzik belőlük az ember és emberiség megvetése. Emberszere-

³ Hit és engedelmesség. Kolozsvár, 1936. 305—306. l.

⁴ Erdélyi szemmel. Kolozsvár, 1932. 129—130. l.

tők, aszkéta önfeláldozók, a nemzet érdekében eszközeiket nem válogatják, de egyéni bűnöktől tiszták.⁵

Ezek a tételek mutatják, hogy Erdély úgy is mint államalakulat, úgy is mint szellemi közösség *egy kockázatos helyzet kényszerű, de helyes megoldását jelenti*. Adva van benne egy sajátos népi összetétel, aminek mását csak Svájcban találhatjuk meg. Ennek az összetételnek megteremtője és kibékkítője évszázadokon át a magyar állam. Mikor tehát ez meggyöngtül vagy veszélyben forog, Erdély önmagában, mint egy atómban valóítja meg az itteni nemzeti és társadalmi ellentétek békéjét. *A szentistváni gondolat az erdélyi protestántizmusban hálás talajra talál*. Az új állam kormányzói és polgárai mélyebben és etikaibb értelemben magyarok, mint az elszíntelenedett anyaország fiai. Az ősi, szellemi adottságok itt újra felelevenednek. Az *öneldtás* képessége teszi Erdélyt és az erdélyi embert mindig életképesebbé, bátrabbá és függetlenebbé, mint a felvidéki vagy alföldi magyarságot. Azok elszakítva földjüktől hontalanok, tanácstalanok lesznek, ez „megél a jég hátán is”. Ez a kis föld az ezermesterek, feltalálók, lángeszű tudósok és művészek földje. Ha pedig elzárják a világtól, megteremti önmagának itthon az élet feltételeit. Szellemi és gazdasági kultúránk a legsivárabb korszakok viharait is kiállotta. Ez az autarchiás gondolat a protestántizmustól elválaszthatatlan, hiszen ez tanít meg minket igazán az egyház tulzó gyámkodása nélkül a magunk lábára állani s földi és mennyei boldogságunkért szívósan s kitartóan küzdeni. Az önálló, protestáns vezetés alatt álló Erdély a leghűségesebb és legéletképesebb megvalósulása az erdélyi szellemnek. Ezért küzdenek nagy politikusaink s ezt írják vissza a tizenhét században a református Cserei Mihály és a római katolikus Apor Péter.

A protestántizmus segítségével valósul meg itt a *keresztyén egyházak együttműködése*. Hangsúlyozzuk ismét, hogy nem a színtelen, liberális vallásszabadság, mert a felelőtlen újítás, szektáskodást a régi erdélyi törvények a legszigorúbban büntetik. Még akkor is, ha ezt református papok, vagy tanárok követik el. Csak a történelmi keresztyénséget tűri meg Erdély. A négy bevett vallás híveit pedig, eltekintve egyes kétes személyektől, egyáltalán nem lehet szabad gondolkodóknak, saját hitvallásukkal szemben közönbösekknek minősíteni. Ellenkezőleg! Amint a nemzeti, faji érzés erősebb e földön, erősebb itt a felekezeti, hitvallásos tudat is. S ha a theologia néha el is tér az ősi hagyományoktól, a hívek széles rétege változtatlanul a régi igazságokat ápolja. Viszont a *kritikai szellemet* az egyház nem nyomja el, sőt ezt az igazi építés érdekében egyenesen megköveteli. Ezért van az, hogy minden biblikus, hitvallásos ébredés, kegyességi mozgalom itt hamarabb meghódítja a lelkeket, mint az ország más területén. Kifelé pedig az erdélyi lélek mások *komoly* hitét megbecsüli, mert tudja, hogy

⁵ Mi a magyar? Budapest, 1939. 520—529. 1.

ez milyen drága ajándéka Istennek. A közös érték tudatában igyekezik mások előtt is bizonyosságot tenni meggyőződéséről. Ez az itteni egyházak lelki missziójának alapja. A kölcsönös megbecsülés tehát nem álló, megmerevedett helyzetet jelent, hanem a *korrekt eszközökkel dolgozó misszió* lehetőségét is. *Amelyik egyház lemond erről s nem használja ki a fellendülésére kedvező helyzetet, hanem a téllen türelem szószólója lesz, az lemarad a többiek mellől a tiútkban folyó versenyben és megdöbbsentő veszteségeket szenved!* A nagy nyilvánosság előtt vallott őszinte megértés és a lelki fronton soha meg nem szűnő harc az igazi erdélyi lélek egyik legfőbb vonása.

Témánknak megfelelően vessünk egy pillantást az egyes egyházaknak egymásra való hatására, együttműködésére. Ismeretes, hogy a XVII. század közepén a négy bevett egyháznak, sőt ide számíthatjuk az egyesült román egyházat is, alkotmánya, szervezete egymáshoz felűnő hasonlóságot mutat. A vezető hatóságok, fegyelmi rend, építő tevékenység, iskolai és irodalmi élet számtalan közös vonást termelnek ki. A fejedelmi korszak letűnése után az egység politikai téren még mindig fennáll. A Habsburg uralom alatt szinte kínos számműveletekkel dolgozzák ki az állami hivatalnokok alkalmazásának, kormányzó testületek összeállításának rendszerét a négy felekezet számaránya alapján. Ma pedig ismét egyik legfőbb követelésünk az, hogy *mindegyik egyház az állami és szabad szervezkedéseknél szóhoz jusson.* A román imperium alatt egy felekezeti bizottság tárgyalta és védte egyházi és iskolai érdekeinket s ma az elszakított Dél Erdély magyarjainak ismét ez az összefogás egyik legnagyobb erőssége. A testvéri szövetkezés célja nemcsak az itteni nemzeti élet védelme, hanem az *egyházi élet fejlesztése* is. Ezelőtt körülbelül nyolc évvel Maroshévízen az ottani református, római katolikus és román papok egy közös lelkészegyesületet alkottak a hitetlen kommunizmus és szekták elleni védekezés céljából. Első gyűlésükön mindjárt megállapodtak abban, hogy a Bibliát alaposabban fogják felhasználni, mint eddig. Mi ez, ha nem a reformáció által elmélyített, erdélyi szellem hatása az összes felekezetre? Az itteni protestántság sokkal történetibb, hagyománytisztelőbb, szertartásosabb, művészetkedvelőbb, mint nyugati testvérei. Viszont az itteni katolicizmus lelkibb, bensőségesebb, nemzeibb, mint bárhol. Geleji Katona István elődjait a nagy középkori egyházi atyák közt kell keresni. Majláth püspök lelkigondozását csak a legbuzgóbb protestáns papokéhoz lehet hasonlítani. Román papok és kisebb felekezetek prédikátorai szívesen használják fel igehirdetésünket. A szász papoktól pedig mindenik felekezet pásztora megtanulja a népi összetartás kötelességét. A kölcsönhatás tehát évszázadok óta állandóan tart. Csak akkor komorul el az igazi erdélyi ember arca, mikor ezt a természetes folyamatot valaki durva kézzel megzavarja. *Az erőszakos térítés és elnemzetietlenítés nincs meg az ő szótárá-*

ban. Az ilyen, tömegnépből és tömegegyházból idevelődött import-cikkeket visszautastítja!

Összegezzük most már az elmondottakat. Erdély szellemének az alapja részint természeti (geográfiai), részint történelmi (néprazi), részint szellemi természetű. Az utóbbi főként a nyugati kereszténységben s éppen ennek protestáns alakjában foglalja össze és határozza meg az eddigi vonásokat: az *önellátásra törekvő életvalóságot, redlis életszemléletet, a nemzeti és egyházi élet típusainak s az egyes embereknek megbecsülését*. Az atóm Erdély, mint külön országrész s benne a homo transylvanicus kibékíti önmagában a mindenségnek egymás ellen feszülő erőit. Ha ez a heroikus törekvés némelykor nem sikerül, ott van a menedék: *a hit, a reménység világa, vagy a játsszi humor és a művészet*. A nagy költő szava „ahogy lehet”, itt nem megalkuvást, hanem új távlatokba, magasabb régiókba való emelkedést jelent.

* * *

Manapság különben a legégetőbb kérdés ez: *fennmaradhat e továbbra is e szellem sugárzó ereje a tekintély államrendszerek előretörésének korszakában?* Időszerű e még mindig a kiteljesedő magyar élet lendületében erdélyiségről beszélni?

A konjunktura lovagok, a mindenáron felfelé törekvő egyének és közösségek természetesen azt felelik erre, hogy: *nem!* Ezek eddig is csak színleg voltak erdélyiek s most levette a hozzájuk nem illő, külső ruházatot, legázolva az isteni és emberi törvényeket, tülekednek a hatalom felé. Találjuk az írás ítélete: *Bizony mondom néktek, elvették jutalmukat!* Mások, az érzékeny költői lelkek bizonyos rezignációval intenek búcsút ennek a drága, jótékony szellemnek, mely annyiszor emelte fel lelküket s aranyozta be csodás színekkel műalkotásaikat. Nemrég egy nagyváradi író öntötte ki keserűségét afőlött, hogy „az erdélyi kagyló kőben fogant gyöngyei boldog beteljesedésük után szétperegnek”. Ezekkel a hittagadó és borulató hangokkal szemben maga Szekfű állapítja meg a historikus tárgyilagosságával, hogy az erdélyi szellem ma is megvan. Csak, mint annyiszor a történelem folyamán, változáson megy át, „az önsegély és a kénytelenségből alulról felépített demokratikus közösség helyett az újonnan mutatkozó, autoritatív erőkhöz iparkodik igazodni”. Egyúttal alkalmat vesz arra, hogy a nagy református fejedelmek antiübereális magatartásával s a XVIII. századbeli róm. kath. reakcióval illusztrálja az itteni szellem kiszámíthatatlan, „tündéres” változásait.

E sorokból megnyugvással vehetjük tudomásul azt, hogy az erdélyi szellem eltűnéséről, felszámolásáról egyáltalán nem beszélhetünk. Olyan *örök érték* ez, amit maga a történetet irányító Gondviselés állított bele életünk sodrába s ami mindig *menedékünk és útmutatónk* marad. Amíg országrészünk földrajzi helyzete, népi és vallási összetétele fennáll, addig ez a szellem fennmarad és élni fog. A nyugati, újabban az anyaországi kultúra áldott ha-

tásai tisztítólag és erősítőleg hatnak reánk, de ennek elfajulásai, mint annyiszor a letűnt századokban, megtörnek és szétporladnak a határbercek falán. Másfelől biztosíthatunk minden sőtéllátású költőt és tárgyilagosságra törekvő tudóst, hogy az itteni önsegély és demokratikus összefogás nem új keletű. Olyan régi, mint ez a föld s olyan állandó életirány, amin semmiféle külső politikai döntés nem változtat. Ami pedig az autoritativ erőkhöz való igazodást illeti, azt sem a mai divatos diktaturáktól akarjuk megtanulni, hanem azoktól az erős kezű kormányzóktól és politikusoktól, egyházi férfiaktól, akik a szellem és a törvény erejével. Örök tekintélyével érvényesítették Isten nevelő akaratát ezen a földön. Ők nem voltak sem liberálisok, sem autokraták, hanem az Úr méltányosságát, igazságot osztó eszközei, rettenhetetlen hősei a politikailag, társadalmilag és vallásilag sokszor széthúzó néptömegek felett.

Nagy Géza.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A tanító az egyházban és az iskolában.

II. És a tanító az iskolában?

Rossz cigány vagyok, csak egy nótát játszom mindig: „Szükség nektek újjászületnetek!”

Sok szép dolgot lehetne itt is elmondani, hogy milyen legyen a tanító az iskolában, csak félek, odakerekednék, ahova el-eljutott néhai b. e. pedagógiai tanárunk, amikor egyik órán azt mondá, hogy a tanító menjen vadászni, lölje meg a nyúlát, tönje ki s így gyarapítsa az iskola szertárát. Nemsokára így intett: a tanító ne menjen vadászni, erre nincs ideje, hanem dolgozzék, stb. Ugyebár egyik kizárja a másikat? Menjek vagy ne menjek vadászni? Így lennének a sok jó intelmekkel is. *Pl.* Menj az emberek közé, de — őrizd meg a tekintélyedet, vagy: szigorú légy, de — szeretőszílvű, vagy fordítva. Ne merüljünk el azért a jótanácsok útvesztőjébe, módszertani, neveléstani oktatásokba, hanem fordítsuk szemeinket az „egy szükséges” dologra: Krisztusra. Akkor az útvesztőből kijutunk, magas helyre állunk s világosan látjuk az utat. „A te szemeid előre nézzenek és szemöldökeid egyenest magad elé irányuljanak.” Ha mi mereven nézzük a bethlehemi csillagot, ha hittel fordulunk a kereszt után, a ránk függesztett gyermeki szemek is — csupa kíváncsiságból is — szintén arra néznek, hadd lássák, mi ott a néznivaló. S ha elindulunk arrafelé, mintegy lenyűgözve, a Szent Lélek hipnótikus szuggeszciója alatt, utat nyit a gyermek-sereg s — jön velünk. Csak *mi* tudjunk elindulni. Csak szemünket ne bántsa a csillag fénye, s el ne fáradjon az erős, folytonos, egy életen át tartó nézésben. De hát ott van az Ige harmata, az ima törülközője. Használjuk! „Szükség nektek...!”

Testvéreim! Isten országának tagja lenni nagy dolog, hiszen „feladatát nagyra szabták”: mindent Istennek kell adnia. S mintha ez nem volna elég, túlsúlyként jön a tanító igehirdetése. Még hozzá kiknek hirdeti? Isten kincseinek, a gyermekeknek, Isten országa örököseinek s így testvéreinek; de úgy, hogy Isten neve meg ne csúfoltassék bennük! Minden beiratkozásnál érezzük, hogy oltárhoz jönnek a gyermekek, hogy „mint jó illat füstölgése” szálljon fel szentségük az égbe. S mi — tanítók — vagyunk az oltár őrizői, akik tápláljuk az örök tüzet, hogy soha le ne lan-
kadjon, hanem égre szálljon a Teremtő dicsőségére. Jaj, de hátha

méltatlan az oltár őrizője! Milyen szentségtörés a kezébe adni Isten remekét! Próbálja meg mindenki magát, mielőtt ígét hirdetne, mintha úrvacsorához készülné! Ha tudjuk, hogy a gyermek is Isten gyermeke, tehát testvérem, mert az Atyáé vagyunk, akkor az iskolának ama célkitűzésében: — erkölcsös jellemeket nevelni — új meglátást, új fogalmat találunk. Így megláthatjuk tisztán, hogy a tanítás és minden felelős ténykedésünk az osztályban, udvaron, akár az iskolán kívül, akár egész életünk, — magánéletünk is — mind csak eszközök a nevelésre. A világon minden, de különösen az ember — Isten dicsőségére van.

Tudjuk a nagy axiomát: sokat kell tudni, hogy a sokból kerekded, kisebb egészet adhassunk. Így a keresztyén nevelésnél is: nekünk nevelőknek kell keresztyén hittel bírunk, hogy keresztyén lelkeket nevelhessünk. Hogyan lehetne a gyermekekből imádkozó lélek, ha *mi* nem vagyunk azok? Hogyan lehet valami súlya szavunknak, ha *mi* nem élünk példás életet?

Hogy az ima az iskolákban mit jelent, az a mondottak után nem kérdés. Sőt a mindennapos 10—15 perces áhitat is „megéri” a ráfordított időt. (Ezt a negyedórát így képzelem el: 1. Ének. 2. Tízparancsolat. 3. Ige, — párszavas magyarázat. 4. Mi Atyánk. 5. Hiszekegy. 6. Ima, — rövid, előmondással. 7. Ének.) S ha ezt a többtanítós iskoláknál kihangsúlyozzuk azzal, hogy hétfőn és szombaton együtt tanulunk, (préces) nagy jót cselekedtünk. De — hangozhatik az Ige minden nap, felelhetünk Isten szavára diadalmas hitvallásunkkal, — bizony — „zengő érc” maradtunk a gyermekkel együtt, ha mi nem hiszünk 100 százalékig, ha csak az iskola számára vagyunk keresztyének. Ez a kétféle keresztyénség öl meg különben minket is. Keresztyének vagyunk „a magunk szűk, de biztos korlátai között.” Szeretnénk ötven százalékra kiegyezni Krisztussal: „néhány parancsát elfogadni, némelyiket nem.” Künn elfogadni, Urunknak vallani, küszöbeinken belül szabadnak lenni Tőle. Mi köze a gyermeknek s a világnak ahhoz, hogy én otthon, baráti körben ne mulathassak oly „sikamlós eseteken, amelyeket az iskolában perhorreszkálnom kell?” Nem elég, ha a gyermek előtt, mint „az erkölcs koszorúzott bajnoka” lépek fel, még akkor is parancsolni akar Krisztus, amikor lelkiismeretesen eltávolítottam a gyermekeket? Más az iskola, a templom, a piac, az otthon. „A templom: a kegyesség helye, a piac: az üzlet, a verseny tere. A nyilvános életem olyan, mintha a templomban lennék. A magánéletem rosszabb, mintha a piacon volnék.” Az ilyen kétféle keresztyénséggel bíró ember *fél* a nyilvánosságtól, míg otthon szabadnak érzi magát. *Fél!* Pedig a félelem mindig azt jelenti, hogy nincs elég szeretet bennünk.

Csodálatos „anyag” a szeretet. Kérzik a tanító lelkéből akkor is, ha korhol. Épp így a hit is. Hit nélküli ima: irott malaszt a gyermek számára is. *Magunk* megújulása, *magunk* hite, *magunk* nevelése az első, hogy átadhassunk gyermekeinknek. Másképp csak olyan átadás lesz, mint mikor valamely város vagy templom kulcsát

adják át: szimbólikus átadás. A gyermek szimbolice átveszi a kulcsot és — zsebrevágja. Milyen más az, ha a tüzet, az égi szent tüzet, lehelem át a szentségtől átforrósodott lelkemből; ha a gyermek kiérezheti, hogy vele együtt én is nyomorultul vergődöm ugyan a bűn hálójában, de oda igyekszem, — vele együtt — aki kiszabadít e hálóból s aki megtart, bármily nehéz a harc. Milyen más az, ha velem együtt láthatják, hogy „nem boldogságra, hanem tökéletességre kell nevelődnünk: olyan lelki szabadságra és életre, amelynek egészen mindegy, hogy élete milyen külső körülmények között folyik le.“

All azonban ez az igazság bármely tantárgy tanításánál, feddésnél, dicsérésnél, egyszóval bármily nevelői munkánál.

Ha előtünk a nagy cél: keresztyén jellemeket nevelni Istennek, akkor minden szót, tettet, pillantást ez hat át s ha a gyermek nem is látná a célt magát, de kiérzi, hogy itt lennie kell valaminek. Meglátja a dicsfényt tanítója arcán s ez lesz — a tisztelet. Isten lelkének tisztelete. Mert a gyermek csak akkor tisztelhet minket, ha látja, hogy mi is tisztelünk valakit; valakit, aki nagyobb, akitől függünk. Tehát nem a mi akaratunk érvényesül, hanem Istené diadalmaskodik. „Minden más akarat önzésre, gyűlöletre vezet, csak az Ő akarat: szeretet.“ Ezt az akaratot teljesíteni nem iga, nem teher, hanem gyönyörűség, szabadság.

Nemde nagy dolog annyi lélek gondját felvenni, hogy majd *mi* hogyan fogjuk nevelni. Testvéreim! Ne *mi* neveljünk, engedjük Isten lelkét dolgozni. Így is nagy a felelősség: Isten akaratát közvetítőjének lenni. Hát még ha *mi* akarnánk!

Nem *mi* nevelünk! Nincsenek *ártatlan* gyermekek. Nem kell bekötni szemüket a szeretet kendőjével, hogy „rózsaszínű ködben lépegessenek előre az arany középúton, nehogy megtudják a bűnnek lélezését is.“ Nem kell az idealizmusból iskolai frázist csinálni. „A szülők gyermekeiket okvetlenül idealistákká akarják nevelni.“ Különösképpen az iskolától kívánják az idealizmusba való nevelést: „ne tudja meg a gyermek, hogy az életben nehézségek is vannak. Amikor azonban vége az iskolának, vége az idealizmusnak is. Akkor jöhet az élet, a harc, a gyönyör. Így aztán iskoláink akaratlanul is hazugságra, képmutatásra nevelnek.“

„Szükség nektek . . . !“ S akkor nem válik kétfelé az idealizmus és az élet, hanem lesz igazi, gyermekies öröm kicsinyben és nagyban.

Az újjászületéssel pedig sietni kell, mert Krisztus nem fogad el csak olyan cselekedetet, ami teli lélekből jön; azaz: amíg lelkünk nincs tele, addig nem szabad cselekednünk. „Ha pedig üres vagy, ne cselekedj, hanem — táplálkozz!“ Táplálkozz az élet kenyeréből és forrásából, amíg „kicsordul belőled a cselekvés.“

„Ami nem hitből van, az bűn.“ (Pál). „Nálam nélkül semmit sem cselekedhettek.“ (János 15 : 8.)

Ha cselekedeteink Belőle buggyannak ki, akkor jöhet a mindennapi ima, Ige, gyermekprédikáció, vallástanítás, vasárnapi iskola,

bibliakör s minden nevelői munka. „Valaki egy gyermek gondját felveszi az én nevemben, nekem veszi fel gondomat.” Akkor hívhatjuk a gyermekeket: „Jöjjetek ide fiaim és hallgassatok engemet, az Úrnak félelmére tanítlak titeket.” (Zsolt. 34: 14) Akkor megindulhat a harc az imátlanság, káromkodás, lopás, kapzsiság, kegyetlenség, kevélység, a nyelv, stb. ellen. A *bűn* ellen. Csak Krisztussal lehet öntudatos harcot vívni a bűn ellen. Ő pedig mindenki által követhető. Ő méri be az embert, — mivel „az ember nem lehet mértéke önmagának” — „Ő méri be Isten országába.”

Legyünk eljegyzett harcosai Isten országának. Ott mind „egyformán nagyok vagyunk: király, pap, tanító, földműves. Ott lehetünk nagyok mind, mert Isten országának nincs mértéke: — végtelen. Oda mindenki nagynak fér el.”

„Szükség nektek újjászületetek!”

„Kérjétek és megadatik!” Imádkozzatok, hogy Isten legyen Úr életetek felett. Jelentse ki magát nektek. Ma vagy holnap, csapásokkal vagy anélkül. Csak jöjjön! S minél tökéletesebben tegyen magáévá!

Imádkozzunk! Nem csak gyermeknek való az ima! S ha úgy gondolnátok is!... Legyetek gyermekek!... Olyan jó gyermeknek lenni!... Isten gyermekének! Őt Atyánknak tudni!... S imádkozni: Mi Atyánk!...

Técsy Sándor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Gyakorlati tanítások.

A 103. káté kérdés tanítása. 103. kérdés : Mit paráncsol Isten a negyedik paráncsolatban ?

Felelet : Először azt, hogy az igehirdetés és az iskolák fenntartassanak és én különösen ünnepnapokon Isten gyülekezetébe szorgalmasan eljárjak, Isten igéjét tanuljam, a szent sákrámentumokkal éljek, az Urat a szentek közösségében segítségül hívjam és Krisztus szerint adakozzam. Továbbá, hogy a gonosz cselekedeteimmel felhagyjak, engedvén, hogy az Úr elvégezze bennem Szentlelke által a maga munkáját és így az örökkévaló ünnepet már e földi életben elkezdjem.

Hangulatkeltés. Amikor ma az iskolába igyekeztem egy kedves kis gyermekcsoporttal találkoztam. A kis csapat élénk és vidám volt. Én is hozzájuk szegődtem és beszélgetni kezdtem velük. Eleinte nehezen indult meg a beszélgetés, úgy tűnt fel nekem, mintha félénkek lettek volna, de azután egy kis idő múlva alig tudtam én elhallgattatni a nebulókat. Mindenről szó esett a beszélgetések alatt. Többek között arról is, hogy ki hol volt vasárnap. Az egyik otthon volt, s másik játszott, a harmadik csavargott, a negyedik dolgozott. Már szinte elszomorodtam, hogy ilyen református gyermekeink vannak, amikor megszólal egy kicsi a (sok közül és azt mondja) hogy ő templomban volt és a testvére pedig a vasárnapi iskolában.

Ezt már szeretem — mondtam én. Aztán ki küldött téged oda ? Apám paráncsolta — felelte. Vajjon csak édes apád paráncsolja ezt ? Erre a kérdésemre hallgatott az én templomba járó gyermekem. Nem tudott feleletet adni. Csak azt paráncsolta apád ? Hallgatás volt a felelet.

Áthajlás. Tudom köztetek is van olyan, aki nem tudna megfelelni, éppen azért

Célkitűzés: máma arról fogunk tanulni, hogy ki ad nekünk paráncsolat a templomba járásra és még az ezzel kapcsolatos kötelességekre.

Tárgyalás. Ki tudja elmondani közületek a negyedik paráncsolat ? Mondd el Pista! És most hallgassátok meg, hogy milyen szépen és egyszerűen magyarazza ezt meg nekünk a Heidelbergi Káté 103. kérdés felelete. (Fennhangon és értelmesen felolvasom!) Most már vizsgálgassuk meg, bontsuk részire ezt az egészet. (A tanító ossza be a következő egységekre):

I.

1. „Először azt, hogy az igehirdetés és az iskolák fenntartassanak.”

Mit kell nekünk fenntartani ? Mi az az igehirdetés ? Hol történik az igehirdetés ? Mit kell tehát ápolni, gondozni, fenntartani ? A kicsik számára hol van igehirdetés ? Tehát ki paráncsolja, hogy legyen templomunk és iskolánk ?

2. „és én különösen ünnepnapokon Isten gyülekezetébe szorgalmasan eljárjak”. Mit jelent ez ? Hova járj te szorgalmasan ? Mikor ? Csak ünnepnapon kell menni a templomba ? A paráncsolás úgy szól, hogy minden nap, mert az igazi református embernek minden nap ünnepet jelent. Minden nap ünnepet igyekszik úgy a saját, mint az embertársának szívébe varázsolni. Mit jelent az, hogy szorgalmasan kell járni ? Te szorgalmasan jársz ?

3. „Isten igéjét tanuljam.“ Hol van az Isten igéje megírva? Mit kell tehát tanulnod? Hogyan lehet tanulni? Tehát nemcsak hallgatni kell, hanem olvasni is az Isten igéjét. Olvasni minél gyakrabban a Bibliát, mert ez az Isten parancsa.

4. „A szent Sákramentumokkal éljek“ — ezt mondja a továbbiak során a kérdésünk Te meg vagy-e keresztelve? Mikor és ki keresztelt meg? Ez az egyik sákramentum. Tehát te már ezzel éltél.

Voltál-e már nagy ünnepen a templomban? Mit szoktak ilyenkor a nagyok csinálni? Az Úrvacsora a másik Sákramentum. Te azzal mikor fogsz élni? Hány éves korodban konfirmálsz? Várod azt az időt? Látod, már előre hallod a parancsot, hogy minden alkalommal végy Úrvacsorát!

5. „Az Urat a szentek közösségében segítségül hívjam.“ Kit kell hívni segítségül? Mikor és hogy? Emlékezzetek csak vissza, minden istentisztelet alkalmával imádkozzuk is: „Megjelentünk itt, az angyalok és idézült lelkek társaságában“. A szentek közössége tehát nemcsak az istentiszteleten látható gyülekezet, hanem azoknak az előre elköltözötték megszámlálhatatlan sokasága, akiket mi az imában „idezült lelkeknek“ mondunk. Más szóval a látható és láthatatlan anyaszentegyház kebelében kell hívni segítségül az Urat. Ezt szokták is csinálni különösen azok, akik nagy betegek és kétségbeesetten hánykolódnak ágyukon. Azonban ezt máskor is meg kell tenni és azért van, hogy az imádságot hangosan mondjuk együtt a gyülekezettel úgy, ahogy az Ur parancsolja.

6. „Krisztus szerint adakozzam“ — így szól a következő parancs. Mit adott Krisztus nekem és neked és mindenkinek? Mit adott a vaknak, a süketnek? Mit a bérának? Mit az egész világnak? Saját magát oda adta.

Tőlünk ezt nem kéri az Ur, csak azt, hogy adakozzunk! Adakozást kér abból, ami nem is a miénk, hanem az Istené és csupán e földön való gazdálkodás végett bizta reánk, hogy azzal sáfárkodjunk (gazdálkodjunk). Ki adja a földművesnek a gabonát, az iparosnak ki rendeli ki a pénzt, a tisztviselőnek az állása után járó fizetést?

Azért adja és rendeli ki ezt, hogy megtartsuk magunknak? Van-e valaki a világon, aki elvihet e földi vagyonából valamit is magával a sírba?

Krisztus szerint kell nekünk adakozni úgy hogy abban az Úrnak gyönyörűsége legyen. És amint Krisztus oda adta önmagát mi értünk, nekünk is készen kell lennünk bármely pillanatban arra, hogy miként a mi eleink közül sokan feláldozák magukat a Krisztusért, a hazáért mi is készek legyünk erre.

Elég példa van máma arra, a Krisztus szerinti adakozásra, ha a most dúló világháborúra gondolunk.

II.

Lássuk tovább a parancsot. Ebben a második részben így szól az intő szó: „a gonosz cselekedeteimmel felhagyjak, engedvén, hogy az Ur végezze el bennem a Szentlelke által a maga munkáját. Éppen az ellen tilt az Isten, amit te tenni szoktál. Hadd el már a rosszat, a hamisságot, az engedetleniséget stb. stb., a bűnt és engedj már meg az Úrnak, hogy az ő szent Lelke által formáljon át, tegyen újjá téged. Nem kívánja csak azt tőled, hogy add át magad neki és a Szentléleknek adj helyet a te felzaklatott lelkedben. Semmi munkát nem kér tőled, hanem parancsol. Ennek a parancsnak pedig maradék nélkül mindenkinek engedelmeskedni kell!

Ha pedig mindezeket a nehéznek látszó könnyű parancsokat az Ur akaratára szerint végrehajtjuk, mert végre kell hajlani, ott van a következőkben az ajándék,

„és így az örökkévaló ünnepet, boldogságot, meglepedést, jólétet, örömet nyerünk, mégpedig azt, amelyre vágyunk és amelyet hiszünk“. Olyan boldogok leszünk, amelyet fül nem hallott, szem nem látott.

Befejezés. Elolvastatjuk a legjobban olvasóval az egész kate kérdés feleletét, majd másokkal is végigolvastatjuk, közben ismétlődő kérdéseket teszünk fel. — Ének: 3. ének. (Örül mi szívünk.);

A kétjegyű és kettős kétjegyű mássalhangzók helyes írása.

(Helyesírási óra.)

Feltevés. Az előző helyesírási órákon a rövid és hosszú magánhangzók és az egyjegyű hosszú mássalhangzók írását gyakoroltuk.

Előkészítés. Mondjátok ki magatokban ezt a szót: *fejjel*. Hány j-vel kell leírni? Írjátok le ezt a szót előbb egybe, majd szótagolva! (Ugyanígy leiratok még néhány szót. Pl. menni, enni, hallom, ennek, annak, erre, arra stb.)

Hány jeggyel írjuk le a v, b, t, s, mássalhangzókat? Vannak olyan mássalhangzók is, amelyeket két jeggyel írunk le? Ezeket kétjegyű mássalhangzóknak nevezzük. Hogy nevezzük? Melyek azok? (Elmondhatjuk). Írjuk le!

Célkitűzés. Ma ilyen szavakat fogunk kimondani, megfigyelni, leírni! Mit fogunk ma tenni?

Tárgyalás.

Rövid és hosszú kétjegyű mássalhangzós szavak íratása. (Hogy gyermekeink a rövid és hosszú kétjegyű mássalhangzós szavak kimondását és írását összehasonlíthassák, és ezzel a hosszúság észrevétele lelkükben minél biztosabb legyen, előbb olyan szavakat mondok, mondatok és iratok le, amelyben a kétjegyű mássalhangzó röviden, majd meg olyat, amelyben hosszán hangzik. Az utóbbit mondatban elhelyezve is leiratom. Hogy a gyermekek lelkében bizonyos rendszer alakuljon ki, a sor elejére a rövid és hosszú kétjegyű mássalhangzót leiratom.)

cs, ccs. Jancsi hangosan, ti pedig magatokban mondjátok ki ezt a szót: kalács Szereted? Mikor szokta édesanyád sütni? Ünepen. (Miből? Milyen lisztből?) Kettős mássalhangzók! Ebben a szóban, hogy kalács, röviden, vagy hosszán hangzik a cs hang? Írjátok le! Most ezt mond ki: Anna jól lakott kaláccsal! Ebben a szóban, hogy kaláccsal, is annyi ideig, mondjuk a cs hangot, mint az előbb? Nem bizony, hanem hosszasan hallatszik és ezért ezt másképp kell leírni. Így ni! Megmutatom. (A figyelmet hívjuk fel arra, hogy nem kell duplán írni csak az első mássalhangzót és csak megszakítás vagy szótagolásakor írjuk le kétszer a kettős mássalhangzót!) Új szó és mondat! Ez a rács vasból van. A kerítés ráccsal van körülveve. Sokszor a tanáccsal többet értünk, mint a kaláccsal! stb.

Ugyanígy módon iratok le, mondatom el a következő szavakat és mondatokat:

gy, ggy: Apám ügyel arra, hogy az ügyel-bajjal felépített háza épésben maradjon. (Kitérek itt az ügyel-bajjal, ide-oda, erre-arra, itt-ott stb. szavak helyes írására is!) *ny, nny:* Édesanyám is volt nékem! Könnyű a becsületes embernek!

Értelmezése! Könnyes a szemed! Asszonnyal mosatunk.

ly, lly: Gólya, gólya, gilice, mitől piros a lábad? Az éjjel egy királlyal álmodtam. Sok ház zsindellyel van fedve. Pehellyel van a párnánk tömve és nem kövel.

sz, ssz: Egy asszony találkozott a könnyes szemű leánnyal, aki a hosszú úton egy pásztorral együtt a bárányokat teregette. Az éles kasza össze-vissza vágja az esztelen ember kezében a búzakalásszal ékes szántót.

í, ty: Az atya azt beszéli el az attyafiának, hogy parittyával ölte meg Dávid Góliátot. A hattyú vagy pelikán nem mindegy. A héptettyes katicabogár szép. A kutya nem kolyog. A szomjas embernek egy korty víz meg se kottyán. Suttymban ne menj a kamarába! Miért?

zs, zzs: A rízs jó étel. A rozs is az. De nem mindegy, hogy rizzsel, vagy rozssal eszem a káposztát. A darázs csip. Éppen ezért nem tanácsos játszani darázzsal. A fatörzsszel megrakott szekér nehéz.

Olvassuk el ezeket a mondatokat mégegyszer figyelmesen. (Készítsük a gyermeket a szavak tisztán való kiejtésére és szóképeinek megerősítésére.)

A kétjegyű hosszú mássalhangzós szavak elválasztása. Sokszor vagyunk írás közben úgy, hogy a sor végén olyan szavakat is el kell választani, melyekben a kétjegyű hosszú mássalhangzó kettőzve van. (A gyermekek az elválasztás módját már ismerik s mert azzal írás közben olykor-olykor találkozunk, a tanításnak ez a mozzanata tehát ennek az ismeretnek gyakorlás útján történő mélyítését fogja szolgálni.) Mivel lakott jól Anna? Melyik szóban hosszú a kétjegyű mássalhangzó? Bontsd szótagokra ezt a szót. Hogyan lehet elválasztani? Írjuk le, mondjuk ki.

Ugyanilyen módon bontatom szótagokra s választatom el a többi szavakat is.

Begyakorlás: Másolás esetleg tollbamondás. Kiloccsant a víz, egy pár csepp a ruhámra fröccsent. Van egy kosár meggyem. Megegyem? A bagoly bagollyal ritkán verekedik. Nyáron sok asszony asszonnyal, leány leánnyal együtt arat. Összegagyog tarkát barkát, kiterjeszti szárnyát, farkát. Van nekem egy kendermagos pettyegetett tyúkom. Rozeal etetik a kis malacot

Szógyűjtés az éltanult olvasmányokból.

Kovács Lajos.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vasárnapi iskola.

Vezetőképzés.

A vasárnapi iskolai munka, mint sajátos módszerű igehirdetés, a legjobb akarat mellett sem végezhető egy gyülekezetben sem csak a lekipásztor, vagy csak a tanítók által, mivel annak lehetőleg egy, ugyanazon időben, több csoportban kell folynia, de ezen felül még az is föltétlen szükséges, hogy tartalékban minden csoportnál ott legyen a kísérítő vezető is. Ezért, bár legyen akár-mennyi kifogása valakinek a laikus vezetők beállítása és munkája tekintetében, mely kellőleg sohasem indokolt, ki kell mondanunk, hogy a laikus vasárnapi iskolai vezetők beállítása elengedhetetlen!

Mielőtt tovább mennénk, szögezzük le, hogy itt nem tanítók-ról, hanem vezetőkről van szó. Ez egyfelől azt jelenti, hogy nem becsüljük le a tanítóképzést és a tanítói szakfelkészültséget akkor, midőn azt akarjuk, hogy évek hosszú során iskolába nem járt, képesítő vizsgálatot nem tett egyének foglalkozzanak a gyermekekkel, mert az nyilvánvaló, hogy ilyen tekintetben a laikus vezetők, a legtöbb esetben nem állhatnak meg a szakképzettek mellett; de másfelől jelenti azt is, hogy a világon a legegyszerűbb és a legtermészetesebb dolognak, az evangéliumnak ismerete, szeretete, az annak való engedelmesség és azt az örömhirt boldogan és lelkesedéssel tovább vinni akaró buzgóságos lelkület, tetézetten azzal, hogy az Úr akarata és segítő Lelke itt a főtenyező, képesít egyéneket arra, hogy 15—20 gyereket kézenfogva vezessenek az Úr Jézushoz.

A laikus vezetők beállításánál *első teendőnk*, kérni az aratásnak Urát, hogy küldjön munkásokat az Ő aratásába. Ez azt jelenti a gyakorlatban, hogy komoly felelősségünk tudatában, imádságok között szétnézünk, lehetőleg a már vasárnapi iskolában járt felnőtt tagjai között gyülekezetünknek s kiszemeljük azokat, akik ítéletünk szerint alkalmasak volnának a vasárnapi iskolai munka továbbvitelére. Ezeket összegyűjtve elbeszélgetünk velük a dolgokról néhányszor, meglátjuk hajlandóságukat, megismerjük arravalóságukat. Ha alkalmasoknak és hajlandóknak is mutatkoznak, ez már azt is jelenti, hogy az Úr is akarja munkábaállításukat. Tanulni-valókkal látjuk el őket a Bibliából, énekeskönyvből.

A *második teendőnk* az, hogy munkábavonulásukról kellő módon tájékoztatjuk az illetékes köröket, a gyülekezet tényezőit. Első sorban megfelelő légkör teremtése után, az ifjúsági bibliakörben mondjuk el a szükségét és tényállást, hogy lássák és mérhessék fel mások is a hívást és a kötelezettséget. De bejelentjük és megbeszéljük ezt a dolgot úgy a nő-, mint a férfiszövetségben és a legilletékesebb testületben a *presbiteriumban* is, hogy akiknek itt ezzel kapcsolatban mondanivalójuk van, elmondhassák; az ellenérveket meggyőzhessük, vagy az általunk meg nem látott esetleges hibákról és dolgokról kellő tájékoztatást nyerhessünk. Ez alkalmakon

komolyan indokolhatjuk beállításuk szükségét s azt is, hogy miért éppen ezeket és nem másokat állítunk a munkába. E megbeszélésekkel sok későbbi bajnak vesszük el az életét.

A laikus vezetők munkábaállításuk előtt, természetesen megfelelő kiképzésben részesítendőek. Kiképzésükről elsősorban *helyileg*; *körzeti konferenciákon*; *egyházmegyei* kisebb, évenkénti *kurzusokon*; *a vasárnapi iskolai Szövetség kerületi vezetőképző tanfolyamain* s végül az állandó *önképzés* által történik gondoskodás.

a) *A helyi képzés* a lekipásztor és a tanító komoly gondja.

1. Bibliával, énekeskönyvvel, hitvallással, bibliai és tanítási vezérfonalakkal, alkalmas kiadványokkal, traktátusokkal látja el az illetőket.

2. A rendszeresen és gonddal vezetett előkészítődőrákra behívjuk őket, valamint a vasárnapi iskolai órák hospitálását rendszeresítjük számukra, hol egyre több megbízást kapnak (gyermekvárása, hazakisérése, számbavétel, felügyelet, játék, énekvezetés stb.)

3. Egy idő után, ha gondosan előkészült éppen arra a tanításra, mikor a vezető hiányzik előreludottan, helyettesíti a tanításban is.

b) *Körzeti konferenciákra küldjük őket.*

1. Az alkalmasnak ígérkező vezetőket megismerletjük a hozzáink közel dolgozó vezetőkkel. Ez jó, ha úgy történik, hogy magunkhoz hívjuk vendégül a szomszédfalusi vezetőket, kikkel a mi leendő vezetőink nálunk ismerkednek és barátkoznak meg; majd egy-két levélyváltás után, vagy meghívásra vezetőink is látogatást tesznek s ismeretüket szereznek, bátorságot vesznek s akkor a megrendezett kör konferenciára menni már nagyobb kedvük lesz, mert nem idegenbe mennek.

2. A körzeti konferenciára otthonról előkészítjük, ismervén annak sorrendjét és költségeit, nehézségeit s megoldjuk e nehézségeket úgy, hogy a vezetőknek ne kelljen ez irányban sokszor legyőzhetően akadályok miatt húzódozni és elmaradni; vagy ha egyszerűen el is mentek valahogy, ne vonakodjanak máskor is elmenni.

c) *Egyházmegyei vezetőkonferenciáink sikere a jó körzeti konferenciáktól függ.* Itt különösen az anyagiak terhét kell levenni a vezetőkrol már a gyülekezetben. Figyelmünknek a legapróbb részletekre is ki kell terjednie (hogy vezetőinknek a 3—4 napra szükséges minden felszerelése meglegyen, hogy ott miképen viselkedjenek; valakire, aki nagy szeretettel viseli gondjukat, jó előre bizzuk rá, hogy megérezzék a munkatársak szeretetének a melegét, stb.), ezért ezen előkészület nem órákon, hanem éven át tart.

d) *Az egyházkerületi szövetség által évenként rendezendő vasárnapi iskolai vezetőképző 10—14 napos tanfolyamra* minden, már a kisegítő munkában résztvevő vezetőinket eljuttatjuk, mielőtt rendszeren munkába állítanók s arra is gondunk van, hogy *három-évenként* e tanfolyam hallgatását megismételjük. Itt két dolgot kell megtennünk:

1. Szoktassuk rendszeres és komoly adakozásra gyermekeinket s ebből támogassuk hathatósan a központi pénztárt, hogy az elég erős legyen arra, hogy pl. díjmentesen gondoskodják a vezetők díjtalan ellátásáról, sőt akinek szükséges, útiköltségét is fedezni tudja.

2. Egyik legfontosabb *gondja kell legyen a gyülekezetnek*, presbiteriumnak, hogy *vezetőiről* mindenképen *gondoskodják*. Az adakozás egy része, az ünnepélyek perselypenzének egy része s az egyházközség *költségvetésének egyik komoly tétele* a vezetőképzést kell, hogy szolgálja.

e) Végül a komoly és állandó önképzés elengedhetetlen feltevéle a vezetővé válásnak és ez az önképzés el sem marad, el sem hanyagolódik, ha a fentiekben már átmentek a vezetők. Itt csak egyetlen dolgot említek: az egyházközség munkázai számára tartott heti bibliaóra ennek a képzésnek egyik hiányozhatatlan pillére.

A vasárnapi iskolai munka gyakorlata.

Isten iránti hálával írjuk le, hogy okt. 31—nov. 3. napjain, két helyen: *Désen és Kolozsváron*, a Theológián, ez utóbbi helyen a kolozsvári és a kalotaszegi egyházmegyék vezetői számára tartottunk *vezetőképző konferenciát*. A dési konferenciáról még nem kaptunk részletes jelentést. A kolozsvári konferencia előadói és tárgyai a következők voltak:

Dr. Imre Lajos: A nevelés a vasárnapi iskolában, 4 óra.

Bakk Péter tanár: Tanítás a vasárnapi iskolában, 3 óra.

Mózes András: A vasárnapi iskola lényege és célja, 2 óra.

Szervezés és szervezet a vasárnapi iskolában, 1 óra

László Dezső: A gyülekezet és a vasárnapi iskola, másfél óra.

Biró Mózes: Az előkészítő óra, másfél óra.

Járosi Andorné: A vezető, másfél óra.

Kovács Lajos: Mintatanítás a Lk. 4. 1—13. alapján, 1 óra.

Énektanulás a Z. H.-énekből, másfél óra.

Zágony Anna: Nehézségek a vasárnapi iskolai munkában, 1. óra.

A reggeli és estéli áhitatokat (imsórával) tartották: *Kádár Géza, dr. Imre Lajos, Mózes András, Borbáth Dániel, Kovács Géza és Valadt György*.

Részt vettek:

a) *A vidékről*: Gergely János és Gergely Jánosné (Kalotaszentkirály), Mihályi Éva (Kide), Lévy Adél (Magyarláros), Németh Piroska (Zsobok), Sebestyén Adámné (Visa), Köbölös Istvánné (Ordögkeresztur).

a) *Kolozsvárról*: 1. *A gyülekezetből*: Kádár Imre, Szentgyörgyi Pálné, Boér Terézia, Károly Rózsi. 2. *A Diakonissza intézetből*: Gizella, Margit, Amália, Jolán testvérek, stb. 3. *Az állami tanítónőképzőből*: Turóczi Sári, Veszprémi Gizella, Veszprémi Klára, Péter Éva, Monostori Olga. 4. *Az állami tanítóképzőből*: Angyalosi József. 5. *A Ref. Fiú Kollégiumból*: Cseh Zsolt, Szabó László, Cseh Edömér, Simonfi Zoltán, Králik László. 6. *A Ref. Leánygimnáziumból*: Jankó Irma, Wenczel Ibolya, Kövendi Erzsébet, Koleszár Judit, Czégenyi Mária, Koródi Magda, Gub Ibolya, Jancsó Márta, Rákossy Piroska, Danka Aliz, Szöllösi Mária.

A résztvevők közül húszan a Lk. 17: 11—19. alapján gyakorlati tanítást dolgoztak ki. Örvendünk, hogy két, utiköltségének megtérítését igénylő testvérünk kérését Szövetségünk teljesítette. A vezetők életére és munkájára ezuton is Isten áldását kívánjuk!

Örvedéssel vesszük a jelentéseket arról, hogy a *vasárnapi iskolai napot Erdélyszerte* megtartották.

A mai napig jelentést a csekefalvi, koltói; jelentést és *perselypénzt* a *várkudui, szamosújvári, sóváradai és óczfalvi* gyülekezetek lelkipásztorai küldötték. Midőn ezeket *köszönjük*, a még be nem jött jelentéseket és perselypénzeket ismét és sürgősen, szépen *kérjük*.

Mózes András, vas. isk. szöv. titkár.

Gyakorlati tanácsok.

November hó folyamán elintézendők:

November hó 30-ig: Nem állami tanítók terménybeni járandóságát az iskolafenntartó kiszolgáltatja.

Az 1907. évi XXVII. t.-c. 7. §-ának I. bekezdése:

„A községi és hitfelekezeti rendes tanítói fizetés egy részének terményekben való kiszolgáltatása csak oly feltétel alatt engedtetik meg, ha ezen terményeket az iskolafenntartó a tanító közbejöttje nélkül szedeti be és előre megállapított mennyiségben szolgáltatja a tanítónak, még pedig úgy, hogy az évi utolsó részletet legkésőbb az év november havának végén átadja.”

Vasuti félárú jegy váltására jogosító arcképes igazolványok érvényesítése rendszerint november második felében kezdődik. A szükséges tudnivalókat és a pontos határidőket évenként ilyenkor közlik a Hivatalos Közlönyben.

December 15-ig elintézendők:

December hó 6-án: Magyarország Kormányzójának nevenapja alkalmából iskolai szünet tartandó s a nemzeti zászló az iskola épületére kitűzendő. (162.061/1922. VI. számú VKM. rendelet, valamint a 73.647/1934. számú VKM. rendelet.)

Közlő: *Kovács Lajos.*

Helyreigazítás. Az Út 1941. évi 9. számának 241. lapja felülről 16-ik sorában „statistikailag” helyett „statikailag” olvasandó.

Felelős szerkesztő: DR. IMRE LAJOS. — Felelős kiadó: BEKESS KÁROLY Szerkesztőség és kiadóhivatal: Kolozsvár, Hitler-tér 13. Református Theologia.

Jordáky-nyomda, Kolozsvár, Hitler-tér 13. — Felelős vezető: Jordáky Lajos

Legújabb kiadványok:

Kaphatók az „Ifjú Erdély“ Iratterjesztésében.

Barth Károly és Barth Henrik: Szempontok a Szentlélekről szóló tanhoz.

Fordította: Kozma Tibor, ára 2.— P.

Kálvin János: Magyarázata Máté, Márk és Lukács összhangba hozott evangéliumához. Fordította: Rábold Gusztáv. A Synoptikus evangéliumokról szóló Kálvin-Kommentár II. kötete. Ára 6.— P. — Kapható még: Kommentár a Synoptikusokhoz, I. kötet. II. kiadás, ára 6.50 P. Előkészületben a III. kötet. (6.— P.)

Juhász István: A reformáció az erdélyi románok között. 276 oldal, ára 6.— P.

W. Lüthi—Nagy István: Az eljövendő egyház. (Dániel próféta igehirdetése.) 2.— P.

Horváth Jenő: Az egyház világmissziója. „Élő Könyvek“ 30. sz. —.40 P.

Kádár Géza: Ha meghalunk, az Úrnak halunk meg. Temetési beszédek. Szerző kiadása. 170 oldal. Ára 6.— P.

IKE-jelvény, három színben zománcozva, az IKE-központ hivatalos kiadványa (csak 10-nél több példány rendelhető), ára darabonként —.50 P.

IKE-tagkönyv, kedvezményes utazásokon is használható; a központ hivatalos kiadványa (csak 20-nál több példány rendelhető), ára darabonként —.10 P.

Dr. Sebestyén Jenő: Mi a jegyesség? ára 10 fillér.

Dr. Kiss Ferenc: Hogyan készülünk a házasságra? ára 10 fillér.

Zengjen Hálaének. IX-ik, legújabb kiadás, ára 40 fillér.

A mi dalaink. VI-ik, legújabb kiadás, ára 60 fillér.

Bántó Tercsi: Ibolyavirág. Kis színdarab gyermekeknek egy felvonásban, dalbetéttel, ára 20 fillér.

Debreczeni László: A mi művészetünk. (Fatornyos hazámból.) „Ifjú Erdély“ kiadása, 130 oldal, több, mint 50 illusztrációval. ára 3.— P. Egyszerűbb kiadás ára 2.— P.

Mikos Lajos: Leányélet és Leányarcok a Bibliában. A leánymunka kitűnő segédkönyvei, áruk: 1.50 és 2.80 P.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Ecsedy Aladár: Örvendezettetek! 30 előadásra alkalmas darab, ára 5.— P.

Minden magyarországi vallásos jellegű kiadvány kapható vagy beszerezhető az „Ifjú Erdély“ Iratterjesztésében. A „Soli Deo Gloria“ Szövetség és „K. I. E.“ minden még kapható kiadványa, az „Exodus“ kiadványai (Karácsony Sándor könyvei stb.), valamint a „Bethlen Gábor“ könyvkereskedés és a „Studium“ kiadványai eredeti bolti árukon kaphatók. Új szorgalmi képek, bibliai mondasos képeslapok nagy választékban kaphatók.

Az ország egyetlen református politikai napilapja a

„TISZÁNTÚL“

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Debrecen, Ferenc József-út 49. Főszerkesztő: Uray Sandor. Felelős szerkesztő: Kovács József. — Előfizetési árak: Egy hóra 2.40 Pengő, negyedévre 7.20 Pengő
